

Resultaten kinderporno & kindersekstoerisme 2015

Definitief, Extern

Inhoudsopgave

Voorwoord

In deze rapportage worden de resultaten met betrekking tot de aanpak van kinderporno en kindersekstoerisme over 2015 weergegeven. De resultaten zijn gebaseerd op de gegevens afkomstig uit de zakenlijst van de politie en het registratiesysteem Compas van het OM. De rapportage is opgesteld namens de Tactische stuurploeg kinderporno en kindersekstoerisme.

De rapportage start met een aantal achtergronden met betrekking tot de nieuwe doelstellingen van dit jaar. Vervolgens worden in hoofdstuk 4 de resultaten van 2015 beschreven. In de volgende hoofdstukken komen de ontwikkelingen rondom de aanpak van kindersekstoerisme, het prioriteringsmodel Kirat en internationale samenwerking aan bod. Daarna volgen in hoofdstuk 8 een aantal relevante ontwikkelingen en risico's, waaronder het verhoogde werkaanbod. Tot slot zijn een tweetal artikelen opgenomen die de ontwikkelingen binnen dit werkveld nader toelichten.

1. De Tactische Stuurploeg Kinderporno en Kindersekstoerisme

Kinderen, waar ook ter wereld, hebben recht op een veilig leven. Dat is de boodschap die centraal staat en leidend is voor het handelen van de politie. Vanaf 1 januari 2015 is het Nationaal Programma ter bestrijding van Kinderpornografie en Kindersekstoerisme (NPKK) van de politie samengevoegd met het Landelijk Programma Zeden. Met het zo ingerichte Landelijke Programma Zeden Kinderpornografie en Kindersekstoerisme (LPZKK) wordt nog eens bevestigd dat er een hechte verbinding is tussen zeden, kinderpornografie en kindersekstoerisme.
Het Landelijk Parket (LP) is bij het OM verantwoordelijk voor de resultaten van de aanpak van kinderporno en kindersekstoerisme. Bij het LP en de Landelijke Eenheid van de politie is de aanpak van kinderporno en kindersekstoerisme dicht tegen het team High Tech Crime aan georganiseerd, zodat ook de expertise op het gebied van digitale opsporing binnen de aanpak van kinderporno en kindersekstoerisme een plek heeft.

Het LPZKK en het LP werken gezamenlijk aan de aanpak van kinderporno en kindersekstoerisme, als onderdeel van de Veiligheidsagenda 2015-2018. Samen met een vertegenwoordiging van de Teams ter bestrijding van Kinderporno en Kindersekstoerisme (TBKK's) vormen zij de Tactische Stuurploeg Kinderporno en Kindersekstoerisme. De stuurploeg vergadert eens per maand en bespreekt daar de prioritering van de zaken, de focus van de aanpak en de sturing daarop.
De gezamenlijke aanpak wordt nog eens extra onderstreept door de werkzaamheden van het Expertisecentrum Kinderpornografie en Kindersekstoerisme (EKK) bestaande uit medewerkers van de politie en het OM, dat op tal van terreinen politie en OM zowel operationeel als beleidsmatig ondersteunt en adviseert.

Via deze rapportage maakt de Tactische stuurploeg inzichtelijk welke operationele resultaten er op het gebied van kinderporno en kindersekstoerisme zijn bereikt.

2. Doelstellingen: proactief, regulier, eenvoudig & alternatief

Voor de periode 2015-2018 is de opzet en indeling van de doelstellingen gewijzigd ten opzichte van voorgaande jaren om de werkzaamheden en resultaten van de 11 TBKK's beter inzichtelijk te maken. In plaats van alleen een focus op het aantal aan het OM aangeleverde verdachten, is de aanpak nu gericht op het gehele interventiepallet. Er is een onderverdeling gemaakt in proactieve, reguliere en eenvoudige onderzoeken en er is een categorie opgenomen onder de kop alternatieve interventies.

Proactieve onderzoeken zijn onderzoeken die volledig door eigen opsporing in beeld zijn gekomen en zijn afgehandeld. Kenmerkend voor deze onderzoeken is dat zij langer duren en technisch meer ondersteuning vragen. Met name dit type onderzoeken geeft zicht op bestaande netwerken van pedofielen en misbruikers en kan binnen deze netwerken ook die verdachten naar boven brengen die een centrale rol spelen binnen de organisaties of individuen achter deze netwerken. Om deze reden is er voor gekozen de komende jaren extra op deze categorie te investeren.

Onder reguliere onderzoeken worden die onderzoeken benoemd die starten op basis van binnengekomen informatie waarin al een indicatie van de dader aanwezig is en die leiden tot een volledig strafdossier. Bij eenvoudige onderzoeken gaat het om een geringere politie-inzet, die weliswaar gericht is op een strafrechtelijke interventie maar niet op het doorlopen van een volledig opsporings- en vervolgingstraject. Voorbeeld hiervan is het Indigo traject, dit is een verkort opsporingsonderzoek gekoppeld aan een verplicht behandelingstraject. In bijlage 2 wordt de Indigo-aanpak nader belicht.

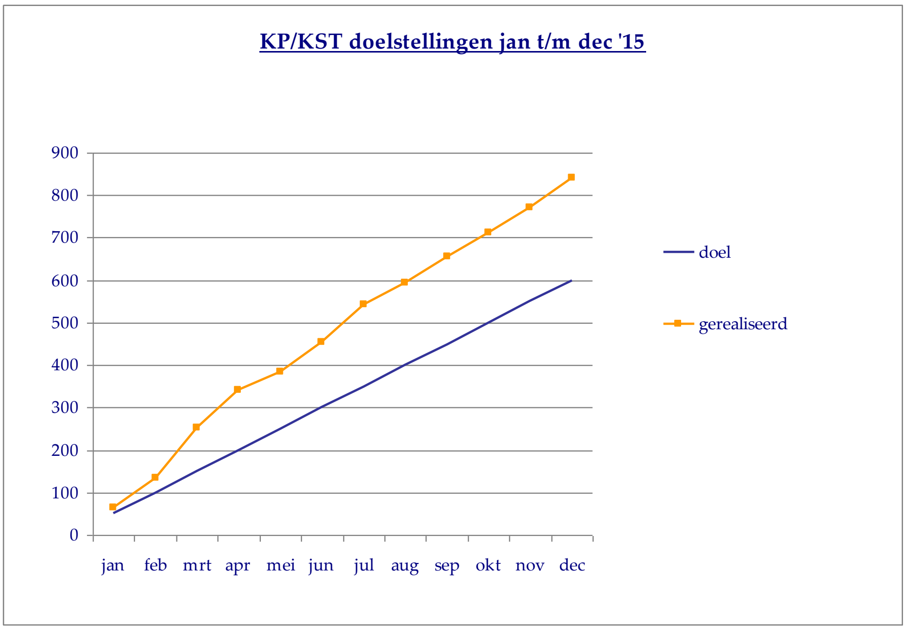
Onder de categorie alternatieve interventies vallen activiteiten die niet direct gericht zijn op de opsporing maar waarmee wel een bepaald effect beoogd wordt zoals afschrikking, wegnemen van

middelen of opwerpen van barrières. Voorbeelden zijn een gesprek, eventueel vergezeld van een waarschuwingsbrief, het laten intrekken van de ANBI-status van een stichting, een bestuurlijke rapportage of het organiseren van een voorlichting over sexting. In bijlage 1 is een artikel over de toepassing van alternatieve interventies opgenomen, waarbij met name voorlichting centraal staat.

3. Focus op slachtoffers

De focus op slachtoffers moet door deze nieuwe opzet nog sterker worden benadrukt, maar ook de aanpak van downloaders door de inzet van alternatieve interventies wordt zo inzichtelijker. Door de zaken die zich daarvoor lenen, af te doen met een eenvoudige of alternatieve interventie zoals een Indigo traject of gesprek, eventueel met waarschuwingsbrief, wordt er capaciteit vrijgespeeld om de grotere, complexere en internationale zaken - gericht op de focusverschuiving richting misbruikers, vervaardigers en het identificeren van slachtoffers - te verrichten (regulier en proactief).

4. Resultaten 2015

Grafiek 1 Totaal gerealiseerde doelstellingen 2015

De resultaten voor 2015 zijn boven verwachting. Het voor 2015 ten doel gestelde aantal interventies van 600 is behaald met 842 interventies. Onderstaande tabel geven de aantallen per soort interventie weer; 25 proactieve, 364 reguliere en 453 overige interventies. Deze laatste categorie bestaan uit eenvoudige en alternatieve interventies.

Door de vernieuwde opzet van de doelstellingen, is het gehele interventiepallet zichtbaar. Met name de eenvoudige en alternatieve interventies 'telden' voorgaande jaren niet mee in de doelstellingen aangezien veelal geen verdachte aan het OM werd aangeleverd.

Doelstellingen Jan t/m dec 2015	Proactief	Regulier	Overig (eenvoudig & alternatief)	Totaal
Doelstelling 2015	20	215	365	**600**
Resultaten 2015	25	364	453	**842**

Tabel 1 Overzicht doelstellingen 2015

4.1 Proactieve interventies

Zoals in tabel 1 wordt weergegeven zijn in 2015 25 lopende en afgeronde proactieve onderzoeken uitgevoerd. Deze onderzoeken zijn zelf door proactief werken gegenereerd en als volgt te omschrijven (in verband met lopende onderzoeken en de gevoeligheid van deze informatie worden deze onderzoeken in z'n algemeenheid weergegeven):

- 13 onderzoeken gegenereerd door Fekruna+ (inzet van software op P2P-netwerk)
- 2 onderzoeken naar 2 websites/fora
- 10 onderzoeken naar keyplayers, o.a. voortkomend uit Zoom/Boreth

Professie en menselijkheid
Dat niet alle activiteiten altijd via de cijfers tot uitdrukking komen maar toch buitengewoon relevant zijn kan aangetoond worden door een zaak die begin 2015 heeft gespeeld op de Filippijnen. In Nederland opgedoken kinderpornografisch materiaal werd onderzocht vanwege de buitengewone ernst van dit materiaal. Alhoewel de landelijke Tactische Stuurploeg, bestaande uit vertegenwoordigers van het OM en de politie en verantwoordelijk voor de inzet en prioritering van zaken, niet direct een Nederlands slachtoffer of verdachte naar voren zag komen is de keus gemaakt hierop te investeren. Er bestond grote vrees voor de levens van een of meer van de op het materiaal getoonde kinderen. Door intensief onderzoek, zowel door rechercheurs in Nederland als door onze Thematisch Liaison op de Filippijnen, kon uiteindelijk in samenwerking met het National Bureau of Investigation van de Filippijnen en de Australian Federal Police een drietal verdachten worden aangehouden en zes kinderen van zeer jeugdige leeftijd worden gered. De hoofdverdachte bleek een Australische man. Helaas kwam voor één van de slachtoffers onze hulp te laat en bleek zij te zijn vermoord en begraven door de hoofdverdachte. Twee andere geïdentificeerde slachtoffers gaven in hun verhoor aan van de verdachte opdracht te hebben gekregen hun eigen graf te graven. In Brazilië werd een vierde verdachte aangehouden en in Italië en Duitsland werden tevens verdachten geïdentificeerd.

4.2 Alternatieve interventies

Het overgrote deel van de uitgevoerde alternatieve interventies bestaat uit een gesprek, waarbij al dan niet een indigo brief is uitgereikt. Daarnaast zijn er een aantal voorlichtingen op diverse plekken gehouden, veelal naar aanleiding van een zaak.
Overige uitgevoerde alternatieve interventies zijn;

- Er heeft een overleg plaatsgevonden met medewerkers van de Belastingdienst en het Ministerie van Financiën, over de mogelijkheid om melding te maken van misstanden bij een stichting met een ANBI-status. De ANBI-status wordt door stichtingen aangevraagd bij de Belastingdienst, en levert onder meer belastingvoordelen op voor de stichting en voor donateurs. Het brengt ook verplichtingen met zich mee (o.a. ten aanzien van een inzichtelijke bedrijfsvoering en openbare jaarverslagen e.d.) en bestuurders moeten de integriteitstoets doorstaan. Naar aanleiding van een concrete casus zijn met de Belastingdienst en het Ministerie van Financiën de mogelijkheden verkend om informatie te delen ten behoeve van het nemen van een bestuurlijke maatregel (i.c. intrekken ANBI-status).

- Bestuurlijke rapportage aan V&J verzonden over bezit van kinderpornografisch materiaal door TBS-gestelden tijdens hun verblijf in de behandelende instelling.

- Gesprekken gevoerd met KMar over de paspoortcontrole en mogelijkheden om een door de rechter opgelegd reisverbod te handhaven.

- Ook het initiatief om een internationale VOG te ontwikkelen, is te bestempelen als een alternatieve interventie.

5. Aanpak Kindersekstoerisme (KST)

Een onderdeel van de taakstelling van de TBKK's dat bijzondere aandacht verdient is kindersekstoerisme. Kindersekstoerisme wordt gedefinieerd als 'het in het buitenland een minderjarige seksueel misbruiken of op enigerlei wijze deelnemen aan dat misbruik.' Daders van kindersekstoerisme worden gezien als een zwaardere categorie verdachten. Zij misbruiken kinderen die zich in een kwetsbare positie bevinden in landen die zij als veilig voor hun activiteiten beschouwen. Daarmee vormen zij een grote bedreiging voor de veiligheid van kinderen en worden zij met prioriteit opgespoord.
In 2015 is op dit werkveld een groot aantal initiatieven ondernomen en opsporingsonderzoeken uitgevoerd. Per eenheid zijn contactpersonen kindersekstoerisme aangewezen die in de komende tijd extra worden opgeleid en een centrale rol krijgen binnen de aanpak en monitoring van deze categorie daders. De samenwerking met zowel het Ministerie van Veiligheid en Justitie als politieorganisaties over de gehele wereld, zoals Interpol en Europol, is op dit onderwerp bijzonder goed. De Minister van Veiligheid en Justitie heeft, na aanname van de Motie Berndsen, financiering aan Interpol ter beschikking gesteld waarmee de introductie van de Internationale Verklaring omtrent Gedrag wordt gerealiseerd. Ook het gebruik van zogeheten Green Notices, een internationaal waarschuwings-systeem over reizende zedenverdachten, zal verbeterd worden. Een vaste medewerker van de Nederlandse politie is als projectleider voor deze werkzaamheden bij Interpol gedetacheerd.

Twee thematische liaisons zijn in 2015 actief geweest in Zuidoost-Azië en Zuid-Amerika. In Brazilië is vooral onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van Nederlandse kindersekstoeristen. Op basis van de bevindingen van de thematisch liaison is geconcludeerd dat deze aanwezigheid beperkt lijkt te zijn. Zedendelicten jegens minderjarigen lijken in sommige Latijns-Amerikaanse landen niet hoog op de agenda te staan; er is nog weinig bekend over de aard en omvang van deze delicten. Vanuit Colombia is in september 2015 een KST-seminar georganiseerd voor Latijns-Amerikaanse landen, onder de vlag van Ameripol (een soort Europol-in-dop). Mede hierdoor staat KST op de agenda van Ameripol.

In Zuidoost Azië konden wel diverse acties uitgevoerd worden en konden ook enkele pedoseksuelen worden opgespoord en naar Nederland uitgezet. Een van deze personen werd daar op heterdaad betrapt, terwijl hij enkele minderjarigen in zijn huis op bezoek had en naakt was. De contacten van de liaison met lokale opsporings- en overheidinstanties en non-gouvernementele organisaties zijn waardevol gebleken. Dit lokale netwerk is er op basis van informatie uit Nederland, meerdere malen in geslaagd slachtoffers te identificeren en de misbruiksituatie te beëindigen.
Daarnaast gaan politie en OM de komende tijd met een 'adoptiemodel' werken, waarbij de TBKK's op basis van intelligence KST subjecten in het buitenland monitoren, zodat zij bij een nieuwe melding of informatie ten aanzien van een subject snel kunnen reageren.

KST-onderzoeken zijn tijdrovend en vragen veel capaciteitsinzet, terwijl ze regelmatig zonder bevredigend resultaat eindigen. Toch is het belangrijk dat we deze zaken doen, omdat in al deze zaken mogelijk kinderen slachtoffer zijn.

6. Onderbouwde prioritering

Om te komen tot een juiste en wetenschappelijk onderbouwde prioritering van zaken is in 2015 van start gegaan met de implementatie van het KIRAT model. Dit model, ontwikkeld door de Universiteit van Kent (VK) in samenwerking met onder meer de eenheid Rotterdam, helpt bij het komen tot een inschatting of in een melding of zaak misbruik aanwezig kan zijn. Het model is vanaf 1 juli bij de TBKK's in gebruik genomen en wordt in 2016 geëvalueerd.

7. Internationale Samenwerking

Kinderpornografie en Kindersekstoerisme zijn bij uitstek internationale delicten. Het gebruik van internet en de verspreiding van materiaal gaat eenvoudig en kent geen grenzen. Het vermoeden bestaat dat kindersekstoerisme met name groeit door het gebruik van live webcam streaming. Hierbij is sprake van een live internet verbinding waarbij verdachten beeldverbinding hebben met misbruikers over de hele wereld en vaak tegen online betaling video opnames laten maken van het misbruik van kinderen.
De aanpak van dit specifieke delict geniet hoge prioriteit en in 2015 is gestart met een project om inzicht te krijgen in de mogelijkheden van een succesvolle aanpak. De eerste bevindingen hebben geleid tot de identificatie van een viertal verdachten. In 2016 wordt deze aanpak verder uitgebouwd.

In 2015 werd, op basis van binnengekomen informatie vanuit de Verenigde Staten, een wereldwijde actie gevoerd gericht op het identificeren en aanhouden van de belangrijkste verdachten in een groot kinderpornonetwerk. In een samenwerking tussen de TBKK's, de Nationale Recherche en de Australische politie kon zo een achttal centrale personen worden aangehouden die op tal van fora en boards binnen het zogeheten 'darknet' actief waren. Over de gehele wereld zijn verdachten aangehouden. Het netwerk is ontmanteld en een grote hoeveelheid data in beslag genomen. In 2016 worden hier nog aanhoudingen in verwacht.

De samenwerking met de deelnemende landen in de Virtual Global Taskforce blijft toenemen. Niet alleen op de ontwikkeling van nieuwe strategieën en in de informatie uitwisseling maar ook op operationeel vlak. In 2015 is in VGT verband Operatie Atlas uitgevoerd. Deze gezamenlijke actie leidde wereldwijd tot de aanhouding van 306 verdachten en de identificatie van meer dan 100 vaak zeer jeugdige slachtoffers. Nederland nam hiervan ruim 30% voor haar rekening.
Nederland heeft in VGT verband een voorstel ingediend tot verdere samenwerking in en met Zuidoost-Azië vooral gericht op het door ontwikkelen van de capaciteiten van landen in die regio. Medewerkers van de diverse TBKK's hebben in 2015 een aantal keer ondersteuning verleend aan de regio bij tactische en digitale onderzoeken, zowel voor training als operationele doeleinden.

8. Ontwikkelingen en risico's

Kinderpornografie is een zedendelict met een digitale component. Die digitale component maakt haar bijzonder en ontwikkelingen op digitaal gebied gaan snel. Dit geldt voor zowel de techniek als de regelgeving. Het is voor overheden lastig een voortdurende gewogen afweging te maken tussen enerzijds privacy en anderzijds veiligheidsbelangen. In 2015 is met name de buitenwerkingstelling van de dataretentiewetgeving op de opsporing van kinderporno van invloed geweest.

Ook blijkt dat het IP-adres steeds minder geschikt is voor identificatie-doeleinden. Door toenemend gebruik van mobiele apparaten (laptop, iPad, telefoon) waarmee burgers met het internet verbonden zijn, de brede beschikbaarheid van Wifi-hotspots, open netwerken, encrypte dataverbindingen en de toename van mobile pools (IP-adressen die aan meerdere gebruikers worden uitgegeven) kunnen meldingen via het IP-adres steeds moeilijker herleid worden tot een verdachte. Bovendien maken burgers en subjecten in toenemende mate gebruik van effectieve afschermingsmethoden. Specifieke opsporingsmethoden moeten hiertoe verder worden doorontwikkeld.
Ook de uitstekende Nederlandse internet infrastructuur speelt een rol: Nederlandse providers worden onder meer gebruikt voor al dan niet strafbaar buitenlands dataverkeer via TOR- en VPN-verbindingen. Hoewel een melding over kinderporno in eerste instantie betrekking heeft op een Nederlands IP-adres, blijkt na intensief onderzoek niet zelden dat de gebruiker zich in het (verre) buitenland bevindt.

De aanwezigheid van goed opgeleide digitaal rechercheurs die specifiek zijn toegewezen aan dit taakveld is cruciaal om op deze ontwikkelingen een antwoord te kunnen geven. De komende jaren zal deze vraag exponentieel toenemen wat een grote investering van de politie zal vragen. De ontwikkeling van innoverende technieken en de opslag van steeds grotere hoeveelheid data met een verwachte vertienvoudiging tot 2020, zijn hierin van belang en vragen grote investeringen. De ondersteuning door een zware ICT-infrastructuur is onontbeerlijk en dient verder te worden uitgebouwd, niet alleen met als doel digitaal onderzoek mogelijk te houden maar ook voor analyse en intelligence doeleinden.

Het aantal meldingen over het aantreffen van kinderpornografisch beeldmateriaal, met name vanuit het buitenland, is in 2015 sterk toegenomen. In 2015 zijn er in totaal 5534 meldingen en zaken binnen gekomen bij de 11 TBKK's. Zoals uit tabel 9 is af te lezen, wordt de stijging bepaald door de toegenomen hoeveelheid meldingen bij het TBKK LE. De totale hoeveelheid bij het TBKK LE in 2015 binnengekomen meldingen betreft 4908, waar in 2014 in totaal 2240 meldingen werden ontvangen. Dit is dus een stijging van 119%. Op dit moment schommelt de gemiddelde instroom van meldingen bij de LE per maand rond de 400 meldingen.
Dat de werkvoorraad van de regionale TBKK's niet eveneens met 119% is toegenomen is toe te schrijven aan een daling van de zaken die vanuit de regionale eenheden zelf binnenkomen en het grotere aantal zaken dat door de landelijk OvJ is opgelegd.

Belangrijke oorzaak van de stijging van het werkaanbod bij het TBKK LE is dat Amerikaanse wetgeving internetbedrijven die binnen haar jurisdictie opereren verplicht melding te maken als zij strafbaar materiaal aantreffen. Iedere nieuwe internetdienst die op de markt toetreedt, genereert zo een nieuwe stroom meldingen. Deze trend zal de komende jaren verder voortzetten. De verwachting is dat in 2016 het aantal meldingen dat bij de politie binnenkomt via de intake van de Landelijke Eenheid wederom sterk zal stijgen.

Bijlage 1 Artikel alternatieve interventies

Voorlichting in brugklas als alternatieve aanpak kinderporno

Auteur Meike Willebrands Storyteller LP

"Kennen jullie al je contacten op Facebook en Instagram? En vertrouw je die ook allemaal?", vraagt Erik Verstraten van de politie aan een brugklas. "Niet allemaal," antwoordt een blond meisje. "En waarom ben je dan toch met hen bevriend op internet?", vraagt Verstraten vriendelijk. Het meisje krijgt een kleur: "Dat weet ik niet." De voorlichtingsbijeenkomst op een school in Ede is een van de alternatieve interventies die de kinderpornoteams van politie en justitie regelmatig inzetten. Omdat zij niet alles op één strafrechtelijke hoop willen gooien, bekijken de teams bij iedere kinderpornomelding welke interventie het meest effectief is.

Erik Verstraten is internetspecialist bij het kinderpornoteam van de Landelijke Eenheid. Dagelijks ziet hij de enorme toestroom van kinderpornomeldingen. Zijn werk confronteert hem vooral met de gevaren en risico's van jongeren die gebruik maken van social media zoals Facebook, Instragram en SnapChat. Maar ook thuis merkt hij aan zijn dochter hoe groot de impact van social media op brugklassers is. Reden voor de internetspecialist om voorlichting te gaan geven op middelbare scholen. "Jongeren hebben tegenwoordig bijna allemaal een smartphone en social media-accounts. Sommigen sturen van alles het web op zonder daarbij na te denken. Door voorlichting te geven, probeer ik zaken uit de taboesfeer te halen en bespreekbaar te maken. Ik hoop brugklassers weerbaar te maken tegen de gevaren van het internet."

Rare profielfoto's

Het is een maandagochtend. Erik Verstraten geeft van het eerste tot het vierde uur voorlichting aan vier brugklassen van Het Streek in Ede (niveaus: vmbo bbl en kbl en mavo). De klassen zijn stuk voor stuk gemêleerd, per groep ongeveer twintig kinderen van zowel autochtone als allochtone afkomst. "Wie zit er allemaal op Instagram of Facebook?", steekt Verstraten van wal. Op een enkeling na zwaaien alle kinderen met hun handen in de lucht. "En hebben jullie ook een WhatsApp-groep met de hele klas?" "Ja", roepen de bruggers in koor. Als de politieman vraagt welke regels er gelden, roept een meisje achter in de klas dat er geen mensen van buiten de klas in mogen en ze geen rare profielfoto's dulden. De politieman vraagt de klas wat zij onder 'rare profielfoto's' verstaan. "Naakte vrouwen", roept een blonde jongen luidkeels. Zijn vrienden schieten in de lach.

Kinderpornoteams uit het hele land worden overspoeld door zogenaamde sextingzaken, waarbij steeds jongere kinderen seksueel getinte foto's of berichten versturen via hun telefoons of (social) media. Marcha Hogerwerf is teamleider en hulpofficier van justitie bij de politie Amsterdam. "Volgens de letter van de wet kunnen minderjarigen die naaktfoto's van zichzelf versturen ook als kinderpornoverdachten aangemerkt worden: ze maken zich immers schuldig aan het vervaardigen en verspreiden van kinderporno. Maar die jongeren willen we als politie en justitie niet voor de rechter brengen en een zedenantecedent meegeven. Daar ondervinden ze de rest van hun leven last van."

Kinderpornoteams van de politie bieden daarom aan om voorlichting te komen geven op scholen. Amsterdam doet dit aan de hand van een speciaal lesprogramma dat ze hebben laten ontwikkelen in combinatie met de korte film 'Nienke'. De film vertelt in twintig minuten het verhaal van een meisje dat veel chat met een voor haar onbekende 'vrouw', een modellenscout die haar een geweldige modellencarrière belooft. Maar voordat ze iets voor Nienke kan betekenen, moet het meisje eerst maar eens langskomen voor een fotoshoot in bikini. De film eindigt bij de scene van Nienke die aanbelt, maar tot haar grote verbazing plots oog in oog staat met een oude man, met pokdalig gelaat.

Pedo's

"Hoeveel volgers heb je op Instagram?", vraagt Verstraten aan een donkerharig meisje. "375", zegt ze na een korte denkpauze. Daarvan kent ze ongeveer de helft. Ze vertelt dat ze het wel leuk vindt dat mensen haar zomaar volgen. Als de politieman haar vraagt welke nadelen daar mogelijk aan kunnen kleven, antwoordt ze resoluut dat ze geen nadelen ervaart. Verstraten legt de klas uit dat personen op internet soms niet zijn wie ze zeggen dat ze zijn. "Pedo's!", klinkt een luide jongensstem plots door de klas. Verstraten haakt daar op in door de jongen te vragen hoe een pedo er volgens hem uitziet. "Lang haar en groezelig?" Volgens de blonde puber zijn pedofielen wat ouder en krijgen ze vaak geen aandacht. De politieman pakt een stift en schrijft een aantal 'kenmerken' op het bord. Een pedofiel is tussen de 19 en76 jaar oud. Hij is getrouwd of gescheiden, heeft kinderen of niet. Is homoseksueel of heteroseksueel en hij kan minister-president of vuilnisman zijn. "Dus hebben jullie nu een beeld?", vraagt Verstraten. Als de klas unaniem 'Ja' roept zegt hij: "Nee, natuurlijk niet!" Een meisje steekt haar vinger op en vraagt of het niet raar is dat een pedofiel zelf kinderen kan hebben. Daarop maakt Verstraten voorzichtig de nuance dat iemand met pedofiele gevoelens niet altijd fysiek misbruik hoeft te plegen. "Ben je vooral bewust van wie je écht kent. Ga thuis nog eens je lijst met volgers af. Jullie weten zelf heel goed hoe het zit", zegt Verstraten tegen de groep. De kinderen luisteren geruisloos. Een enkeling knikt instemmend.

Strafrechtelijke hoop

Met pubers die onderling seksueel getinte foto's versturen doet justitie in principe niks. Tenzij er sprake is van een groot leeftijdsverschil of afpersing. Als bekend is dat zoiets voorkomt op een bepaalde school, neemt de politie in sommige gevallen zelfs alle smartphones kort in beslag. Ze zetten de telefoons terug op de fabrieksinstellingen en geven ze daarna pas weer terug. "Dat heeft een enorm effect", zegt landelijk officier van justitie kinderporno Michelle Spoormaker. "Eerst was de klasgenoot die naaktfoto's van meisjes doorstuurde de grote jongen, maar dan is hij plots de loser die de hele school in rep en roer brengt en zorgt dat iedereen zijn smartphone uit handen moet geven. Een alternatieve interventie die goed werkt. We willen zo'n jongen geen zedenantecedent meegeven. Iedere situatie vraagt dus om een eigen aanpak. We willen niet alles op één strafrechtelijke hoop gooien."

Erik Verstraten besluit zijn voorlichtingsbijeenkomst met de vraag wie van de brugklassers een connectie met hem wil maken of vrienden wil worden op social media. Een meisje voorin de klas roept luid nee, want: ze kennen de politieagent toch helemaal niet?! "Ik ben Erik Verstraten, zoals jullie weten werk bij de politie en ik ben veertig jaar oud. Jullie zien me hier staan. Ik kan zeggen dat ik een grote bos krullen heb, maar dan weten jullie dat ik lieg. Waarom willen jullie geen vrienden maken met mij op internet, maar wel met iemand die jullie nog nooit gezien hebben? Is dat niet raar?" De kinderen mompelen wat. Verstraten vervolgt: "Ik wil alleen maar zeggen: er zwerven veel rare types op internet. Als je iemand niet echt kent en niet 100% vertrouwt, kun je die het beste skippen uit je contactenlijst."

Teddybeer

Marcha Hogerwerf zegt dat ze ook jongens en meisjes van onder de tien jaar tegenkomen die naaktfilmpjes van zichzelf op een eigen YouTube-kanaal zetten. "We gaan daar dan thuis langs om met het kind en de ouders in gesprek te gaan. Waarom doet een kind dat? Wat zijn de gevolgen? Zo was er eens een achtjarig jongetje dat naakt met een teddybeer in de weer was, dat zelf filmde en vervolgens op internet plaatste. Zelf zei hij daarover: ik heb ooit een seksfilm bij een vriendje gekeken en ik dacht dat speel ik na en zet ik op YouTube. De ouders hadden geen idee en schrokken enorm." YouTube of andere social media zijn vaak een vergaarbak voor pedofielen. Een 'waarschuwingsbezoek' aan zo'n gezin registreren de teams ook als een alternatieve interventie.

Een voorbeeld van een andere alternatieve interventie die kinderpornoteams regelmatig gebruiken, is het afgeven van een waarschuwingsbrief. Deze geven rechercheurs persoonlijk af als er een lichte melding van kinderporno binnenkomt op een bepaald IP-adres en de politie weet wel het woonadres te achterhalen, maar niet de precieze verdachte. Dit komt voor bij huizen waar meerdere personen wonen of waar het wifi-netwerk niet beveiligd is. De rechercheurs hebben dan een stevig gesprek waarin ze aangeven dat het IP-adres geregistreerd is in politiesystemen. Als het IP-adres opnieuw boven komt, staan ze weer op de stoep. Vaak reageert een moeder of huisgenoot dan boos of zorgt de bewoner zelf voor een betere beveiliging van het netwerk. Zo creëert de politie alertheid. Het feit dat rechercheurs plots voor de deur staan, kan behoorlijk afschrikken.

Grote zaken

Amanda de Haan, werkzaam bij het Landelijk programma Zeden/KP/KST van politie, laat weten dat de alternatieve interventies op het gebied van kinderporno sinds januari 2015 ook meetellen in de doelstellingen. Dit omdat in lang niet alle kinderpornozaken de gang naar de rechter het meest passend is en enkel het tellen van boeven en dossiers geen recht doet aan het werk van politie en justitie op dit thema. In 2015 bijvoorbeeld, zijn landelijk 192 gesprekken gevoerd al dan niet vergezeld van een waarschuwingsbrief, zijn 17 voorlichtingen op scholen geregistreerd en zijn een aantal andere alternatieve interventies ontplooid zoals een bestuurlijke rapportage over het bezit van KP door TBS-gestelden en het initiatief om een internationale VOG te ontwikkelen. Mogelijk zijn er in werkelijkheid meer voorlichtingen, omdat ook politiemensen van andere teams zoals zedenrechercheurs en wijkagenten de voorlichtingen voor hun rekening nemen. In elk geval kan de capaciteit die de kinderpornoteams door de snelle interventies overhouden, nu beter worden ingezet bij de grotere, ernstiger kinderpornozaken.

Bijlage 2 Artikel Indigo

Kinderporno: van contactgestoorde autist tot populaire zwemleraar

Auteur Meike Willebrands Storyteller LP

Duizenden kinderpornomeldingen per jaar. Daar moeten de kinderpornoteams in de regio en de Landelijke Eenheid mee dealen. In die enórme stapel zaken is het onmogelijk om alle verdachten voor de rechter te brengen. En dat is ook niet nodig, zegt landelijk officier van justitie kinderporno Michelle Spoormaker. Het betreft immers niet altijd de Dutroux' en Robert M's van deze wereld. "Vaak zien we mannen die afglijden in hun pornofantasie. Of verdachten die eerder een groot probleem hebben dan dat ze pedofiel zijn. Die verdachten zijn gebaat bij snelle hulpverlening. De INDIGO-afdoening voorziet daarin."

De kinderpornomeldingen rijzen de pan uit, politie en justitie kunnen de grote aantallen niet meer aan. Alleen al vanuit het buitenland komen van bedrijven zoals Facebook of YouTube duizenden meldingen van 'indecent material' binnen. Naast de meldingen hebben de regio's ook nog te maken met aangiftes. Op jaarbasis worden ´slechts´ rond de 450 zaakdossiers door de politie afgeleverd bij het openbaar Ministerie. Officier Spoormaker prioriteert als eerste alle meldingen die binnenkomen bij de Landelijke Eenheid in Zoetermeer. Zij bepaalt welke zaken doorgaan naar de eenheden, maar gezien de hoeveelheid is zij genoodzaakt om veel zaken te seponeren. Voor de eerste schifting gelden daarom specifieke criteria. Zaken waarbij sprake is van fysiek misbruik, recidive of van gevoelige beroepen, pakken de teams in ieder geval op.

Groen, oranje, rood

Waar hoort een verdachte thuis, in het strafrecht of in de hulpverlening? Die vraag stelt officier van justitie Ingeborg Muller zich steeds af bij kinderpornozaken. "Ik zie allerlei soorten kinderpornoverdachten. Van de contactgestoorde, autistische man op zolder tot de populaire zwemleraar die juist heel vaardig is in het contact met kinderen. Zo bestaan er dus ook verschillende gradaties van gevaarlijk zijn en daar passen weer verschillende afdoeningen bij." De kinderpornoteams prioriteren de zaken met groen, oranje of rood. Groen is simpel gezegd de onderlaag, de enkele downloader. Oranje de voetbaltrainer die kinderporno op zijn computer heeft. De rode categorie is onder meer de 'hands on-verdachte' die zelf kinderporno vervaardigt. "Bij die laatste groep verdachten zetten we in ieder geval het strafrecht in en gaan we vervolgen. Die verdachten komen met wat hulpverlening niet zomaar over hun probleem heen. In tegenstelling tot de groene zaken, de grote bulk, waarbij het strafrecht vaak niet de oplossing is. Die groep verdachten is juist wel gebaat bij hulpverlening. De ruimte om de rode zaken op te pakken, creëer je door de groene laag op een andere manier af te doen."

Die mogelijkheid biedt INDIGO, het Initiatief Niets Doen Is Geen Optie. Een afdoening die alleen gepast is bij verdachten van de laag-gemiddelde kinderpornomelding. De politie doet in zo'n geval geen uitgebreid strafrechtelijk onderzoek. Als de verdenking INDIGO-waardig lijkt, zoeken rechercheurs de verdachte thuis op. Ter plekke doen ze een quickscan op de computer en andere gegevensdragers zoals USB-sticks, smartphones en camera's en nemen die in beslag als er strafbaar materiaal op staat. Als de politie niet iets ernstigers aantreft dan van tevoren ingeschat, krijgt de verdachte een voorwaardelijk sepot aanbod waardoor hij dus niet naar zitting hoeft. Voorwaarde is wel dat de verdachte zich bij de reclassering meldt en meteen de hulpverlening in gaat voor de duur van minimaal twee jaar. Ook houdt de politie de computer en gegevensdragers van de verdachte al die tijd in beslag. Mocht de verdachte zich niet aan de voorwaarden houden, dan bekijkt de politie alsnog alles en moet de verdachte zich verantwoorden bij de rechter. Het strafrecht staat dus niet buitenspel. Het is op de achtergrond aanwezig, een stevige stok achter de deur.

37 afdoeningen
In de periode van januari tot december 2015 zijn landelijk 37 zaken afgedaan als INDIGO voorwaardelijk sepot. Marcel de Vlieger, teamleider van het kinderpornoteam Rotterdam, maakt regelmatig gebruik van INDIGO. “Onlangs nog. We kregen een melding van een verdachte die een enkel kinderpornoplaatje had gedownload. Het bleek een alleenstaande man van 37 jaar oud te zijn. We belden bij hem thuis aan in burger. Op het moment dat de verdachte open deed, zagen we wat voor vlees we in de kuip hadden. Het huis was een bende. De verdachte leed onder extreme verzamelwoede. Dit was een vereenzaamde man met een groot probleem.” De Vlieger stelt hardop de vraag wat bij deze verdachte belangrijker was: het downloaden van kinderporno op internet of zijn hulpvraag? “Wij denken het laatste en daarom hebben Michelle Spoormaker en ik de INDIGO-afdoening bedacht.”

Kinderpornozaken zijn vaak onderzoeken van lange adem. Computers en gegevensdragers volledig onderzoeken en alle beelden uitkijken is een tijdrovende klus. Soms is het dossier pas een half jaar na de melding af. Voordat de zaak vervolgens naar zitting gaat, kan het nog een halfjaar duren. De Vlieger: “De rechter legt bij dit soort ‘gemiddelde’ zaken vaak een taakstraf of voorwaardelijke straf op. En dat altijd in combinatie met een hulpverleningstraject. Dat betekent verplicht onder behandeling bij een forensisch psychiatrische instelling. Maar dan zijn we dus inmiddels wel ruim een jaar verder. Dat betekent: ruim een jaar politiecapaciteit en een verdachte die een jaar onbehandeld op zijn proces moest wachten. Daarom besloten we om de hulpverlening naar voren te halen.”

Pedofilie
Klinisch psycholoog en psychotherapeut Michael Bosch, gespecialiseerd in zedenproblematiek, is behandelaar bij de forensische polikliniek Het Dok in Rotterdam. “Ik behandel patiënten die allerlei soorten vergrijpen plegen: licht, ernstig, ‘hands on’ en ‘hands off’. Het is in mijn werk belangrijk dat ik de hoge risicoprofielen eruit pik. Dat is bijvoorbeeld het geval als iemand een seksueel afwijkende voorkeur heeft zoals pedofilie of als iemand hyperseksueel is of een combinatie heeft daarvan.” Pedofilie, een geaardheid of biologische ‘afwijking’, is in principe niet te behandelen, zegt Bosch. Wel kan hij samen met de patiënt kijken hoe diegene zichzelf kan reguleren waardoor hij niet opnieuw afglijdt. “Om het risico in te schatten is het dus zaak om niet alleen te kijken naar het delict type, maar ook naar andere risicofactoren en naar wie degene is die het gedaan heeft. Aan de hand daarvan maak ik een inschatting of een behandeling zal aanslaan en zo ja: in welke vorm.”
Met de komst van het internet is volgens de klinisch psycholoog een eigen soort delinquent geboren. Internet is makkelijk toegankelijk, goedkoop, anoniem en verlaagt daardoor de drempel om iets te doen wat ‘in real life’ niet mag. “Dat zijn vaak niet de gevaarlijkste mensen. Van veel ‘hands-off’ delinquenten vermoed ik dat ze nooit in staat zouden zijn om een ‘hands on’ delict te plegen. Een flinke tik op de vinger met het INDIGO-traject en ze doen het niet meer.”

Schokeffect
Zedendelinquenten houden hun probleem graag onder de pet, uit schaamte en vrees om verketterd te worden. Ze voelen er niets voor om in een behandelgroep te praten over hun gedrag. “We vragen erg persoonlijke dingen. Op welke seksueel opwindende prikkels reageer je nou het meest? Waar ligt je voorkeur? We keren iemand binnenstebuiten.” Kinderpornoplaatjes worden volgens Bosch vaak ‘verontpersoonlijkt’ door de verdachten. Ze ervaren het niet als een echt, levend kind. “’Het zijn toch plaatjes? En het stond toch al op internet, het kwam langs’, hoor ik vaak. Soms doe ik een imaginatie-oefening en vraag ik in de groep wie zelf kinderen heeft. Dat zijn er redelijk veel. Ik maak het dan persoonlijk door hen zich voor te laten stellen dat het hun kind is die zoiets overkomt. Dan krijg je het schokeffect: shit, er zit wel een kind achter die foto. Hoe zou jij het als vader vinden dat je kind tot in de lengte der tijd op internet circuleert? Zo confronterend zijn de groepsbehandelingen.”

Bosch laat weten dat zijn patiënten niet op een behandeling zitten te wachten, maar ze wachten vaak nog minder op straf. Om verdachten richting behandeling te krijgen, is INDIGO volgens hem een uitstekende strategie. "Justitie is op de stoep geweest en verdachten vrezen dat ze straf krijgen. Een alternatief is behandelen. Omdat justitie de stok achter de deur is, maken patiënten de behandeling eerder af." Bosch maakt daarbij wel de kanttekening dat behandelen niet per definitie het beste is om te doen. Of een behandeling wel of niet werkt is persoonsafhankelijk. In zijn behandelingen gaat de klinisch psycholoog op zoek naar aspecten die patiënten kwetsbaar maken om opnieuw een zedendelict te plegen. "Ik probeer een patiënt met zijn gevoelens om te leren gaan met als hoogste doel dat hij niet opnieuw afglijdt en een kind misbruikt."

Patiënten die voelen dat ze de neiging hebben om seks te hebben met iemand waarvan de wet zegt dat het niet mag, kunnen qua problematiek en persoonlijkheid sterk van elkaar verschillen. Zo zijn er delictplegers die lijden onder hun seksuele afwijkende voorkeur en die een delict proberen te voorkomen. Tot een zwak moment. Dit in tegenstelling tot antisociale/narcistische zedenplegers die vaak denken dat ze recht hebben op seks met een kind en die impulsief zijn en gebrekkige empathische vermogens hebben. Of pedofielen die geloven dat er niets mis is met seks met kinderen omdat ze 'gewoon' van kinderen houden. "Die laatste twee groepen zijn het lastigst te behandelen. Soms maak ik de inschatting dat behandelen geen effect zal hebben. Toch een behandeling inzetten creëert een schijnveiligheid en valse verwachtingen. In die gevallen is mijn boodschap aan politie, justitie en reclassering dat ik niets kan betekenen. En dat ze deze persoon met controles scherp in de gaten moeten houden."

Balans

Niet alle zedenverdachten zijn dus geschikt voor de INDIGO-afdoening. Volgens Marcel de Vlieger van het kinderpornoteam Rotterdam is het belangrijk dat eenheden het niet als 'wondermiddel' zien, iets wat hij als mogelijke kwetsbaarheid ziet. "Onder het mom van: we hebben het al zo druk en doen wel even een INDIGO-traject en rekken dan de criteria wat op. We zijn in 2011 met de pilot begonnen en doen op die manier grote stapels oude zaken af die op de plank lagen te versloffen. Dat motiveert de teams enorm. Zo blijft er ook genoeg capaciteit over voor de grote zaken. De Robert M's van deze wereld. Het is een prachtig middel, waarbij we wel steeds de juiste balans moeten bewaken."